

Studii: doctor în drept, Universitatea din București, Facultatea de Drept (2024); master Științe penale, Universitatea din București, Facultatea de Drept (2012); Institutul Național pentru Pregătirea și Perfecționarea Avocaților (2011-2013); studii de licență, Facultatea de Drept, Universitatea din București (2007-2011).

Activitate: cadru didactic asociat la Academia de Studii Economice din București, Facultatea de Relații Economice Internaționale (din 2026); judecător (2017-prezent), în prezent la Jud. Buftea; avocat (2012-2017).

Publicații: Caracterul efectiv al accesului la justiție în procesul civil prin prisma deciziilor Curții Constituționale, în PR nr. 2/2023, p. 19-41; Scurtă analiză a mijloacelor juridice de protecție a intereselor minorului, din perspectiva liberului acces la justiție (<https://abcjuridic.ro/scurta-analiza-a-mijloacelor-juridice-de-protectie-a-intereselor-minorului-din-perspectiva-liberului-acces-la-justitie/>); Accesul la justiție în contextul exercitării căilor de atac. Repere din jurisprudența constituțională (<https://abcjuridic.ro/accesul-la-justitie-in-contextul-exercitarii-cailor-de-atac-repere-din-jurisprudenta-constitucionala/>); Cerința previzibilității legii, în lumina jurisprudenței constituționale privind accesul la justiție (<https://abcjuridic.ro/cerinta-previzibilitatii-legii-in-lumina-jurisprudentei-constitutionale-privind-accesul-la-justitie/>).

Olivia-Adriana Argintaru

Accesul la justiție în jurisprudența constituțională

Editura C.H. Beck
București 2026

AVERTISMENT!

Având în vedere amploarea luată de fenomenul fotocopierii lucrărilor de specialitate, mai ales în domeniul Dreptului, atragem atenția că, potrivit art. 14 și 196 din Legea nr. 8/1996 privind dreptul de autor și drepturile conexe, republicată, reproducerea operelor sau a produselor purtătoare de drepturi conexe, dacă respectiva reproducere a fost efectuată fără autorizarea sau consimțământul titularului drepturilor recunoscute de legea menționată, constituie infracțiune și se pedepsește cu închisoare sau cu amendă. Prin *reproducere*, conform legii, se înțelege realizarea, integrală sau parțială, a uneia ori a mai multor copii ale unei opere, direct sau indirect, temporar ori permanent, prin orice mijloace și sub orice formă.

Nu vă faceți părtași la distrugerea cărții!

Editura C.H. Beck este acreditată CNATDCU și este considerată editură cu prestigiu recunoscut.

Accesul la justiție în jurisprudența constituțională
Olivia Argintaru

Copyright © 2026 – Editura C.H. Beck

Toate drepturile rezervate Editurii C.H. Beck.

Nicio parte din această lucrare nu poate fi copiată fără acordul scris al Editurii C.H. Beck.

Drepturile de distribuție în străinătate aparțin în exclusivitate editurii.

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
ARGINTARU, OLIVIA-ADRIANA

Accesul la justiție în jurisprudența constituțională / Olivia-Adriana

Argintaru. - București : Editura C.H. Beck, 2026

Conține bibliografie

ISBN 978-606-18-1628-6

34

Editura C.H. Beck

Bdul. Iuliu Maniu nr. 7

Corp C, parter, Sector 6, București

E-mail: comenzi@beck.ro

Redactor: Raluca Dobre

Lucrarea de față are la bază textul tezei de doctorat cu titlul „Jurisprudența constituțională privind accesul la justiție” susținută în aprilie 2024 în cadrul Școlii doctorale a Universității din București.

Cuprins

Abrevieri	IX
Introducere	XI
Capitolul I. Acces la justiție. Concept și terminologie	1
Secțiunea 1. Consacrare legislativă.....	1
Secțiunea a 2-a. Natura juridică a accesului la justiție.....	6
§1. Accesul la justiție – drept sau libertate publică?.....	6
§2. Accesul la justiție – un simplu drept sau principiu de drept?.....	8
Secțiunea a 3-a. Conținutul noțiunii de acces la justiție.	
Delimitări conceptuale.....	13
§1. Noțiunea de justiție în accepțiunea Constituției României.....	13
§2. Accesul la justiția constituțională.....	18
§3. Accesul la justiție și dreptul la un proces echitabil.....	27
§4. Accesul la justiție și soluționarea cauzelor într-un termen rezonabil/optim.....	40
§5. Facultativitatea și gratuitatea jurisdicțiilor speciale administrative.....	52
Capitolul II. Accesul la justiție și mijloacele alternative de soluționare a litigiilor. Jurisprudența constituțională	70
Secțiunea 1. Noțiune. Delimitări conceptuale. Avantaje. Dezavantaje.....	72
Secțiunea a 2-a. Arbitrajul.....	83
§1. Caracterul voluntar <i>versus</i> caracterul obligatoriu al arbitrajului.....	84
§2. Particularitățile arbitrajului ca metodă alternativă de soluționare a litigiilor.....	90
§3. Mediarea.....	96
3.1. Mediarea obligatorie <i>versus</i> mediarea voluntară.....	98

3.2. Medierea în materie civilă și penală și accesul la justiție	109
§4. Căi alternative de soluționare a litigiilor dintre autoritățile administrative și persoanele private.....	118
Capitolul III. Limitele accesului la justiție reflectate în jurisprudența instanței constituționale.....	136
Secțiunea 1. Titulari ai accesului la justiție.....	136
§1. Noțiune. Precizări și delimitări	136
§2. Accesul la justiție pentru anumite categorii de titulari	144
2.1. Accesul la justiție pentru minori	144
2.2. Accesul la justiție pentru persoanele ocrotite prin tutelă specială și consiliere juridică.....	149
2.3. Accesul la justiție pentru minoritățile naționale.....	157
Secțiunea a 2-a. Domeniile de drept în care este garantat accesul la justiție.....	162
§1. Caracterele juridice ale accesului la justiție	165
1.1. Caracterul efectiv al accesului la justiție.....	166
1.1.1. Condițiile efectivității accesului la justiție	166
1.1.2. Accesul efectiv la justiție în contextul diverselor proceduri judiciare precum și pentru contestarea anumitor acte juridice.....	186
1.2. Caracterul relativ al accesului la justiție	206
1.2.1. Limite <i>versus</i> condiționări pentru accesul la justiție.....	206
1.2.2. Condițiile de exercitare a accesului la justiție și celelalte principii de drept și exigențe constituționale	213
Capitolul IV. Jurisprudența constituțională privind condițiile de exercitare a accesului la justiție	233
Secțiunea 1. Condiții de formă pentru exercitarea accesului la justiție.....	235
§1. Termenele procesuale	238
§2. Cauțiunea judiciară	243
§3. Taxele judiciare de timbru	249
§4. Procedurile prelabile sesizării instanței.....	253

Secțiunea a 2-a. Condiții de fond pentru exercitarea accesului la justiție în faza de judecată a procesului.....	260
§1. Citarea	260
§2. Reprezentarea convențională a părților	265
§3. Suspendarea procesului.....	271
Secțiunea a 3-a. Condiții de fond pentru exercitarea accesului la justiție în contextul căilor de atac.....	281
§1. Motivarea hotărârilor judecătorești	281
§2. Accesul efectiv la căile de atac	287
Secțiunea a 4-a. Condiții de fond pentru exercitarea accesului la justiție în faza executării silite.....	296
Capitolul V. Perfecționarea accesului la justiție prin jurisprudența constituțională	304
Secțiunea 1. Mijloace de perfecționare a accesului la justiție prin jurisprudența instanței constituționale	304
Secțiunea a 2-a. Influența Curții Europene a Drepturilor Omului și a Convenției Europene asupra jurisprudenței constituționale privind accesul la justiție	315
Secțiunea a 3-a. Influența Curții de Justiție a Uniunii Europene și a legislației Uniunii Europene asupra jurisprudenței constituționale privind accesul la justiție.....	326
Secțiunea a 4-a. Influența jurisprudenței tribunalelor constituționale străine asupra jurisprudenței constituționale privind accesul la justiție	336
Concluzii	342
Bibliografie	345

urmare a activității Curții Constituționale în contextul realizării controlului de constituționalitate, ci și metodele juridice folosite și mijloacele de perfecționare avute în vedere pentru a atinge acest deziderat, precum și importanța activității de implementare a normelor și jurisprudenței CEDO și a CJUE în controlul de constituționalitate.

Am abordat, de asemenea, într-o manieră personală, recente conflicte de autoritate dintre Curtea Constituțională a României și CJUE, reflectate inclusiv în materia normelor aferente accesului la justiție, dar și deciziile Curții Constituționale pe care le-am apreciat ca fiind contrare normelor europene ori asigurând standarde de protecție mai mari decât jurisprudența CEDO și a CJUE în materie.

În final, se impune a preciza că prezenta lucrare nu este un studiu exhaustiv al deciziilor Curții Constituționale pronunțate în materia accesului la justiție, ci o analiză sistematică a celor mai relevante decizii pronunțate de instanța constituțională în materie, expuse în scopul de a sublinia temele de studiu principale ale cărții, astfel cum au fost reliefate de structura pe capitole, respectiv conceptul de acces la justiție, mijloacele alternative de soluționare a litigiilor, întinderea și condițiile de exercitare a accesului la justiție, dar și perfecționarea în timp a acestui principiu, prin intermediul jurisprudenței Curții Constituționale.

Capitolul I

Acces la justiție. Concept și terminologie

Secțiunea 1. Consacrare legislativă

Data fiind importanța accesului la justiție, ca principal garant al respectării dreptului la un proces echitabil, dar și ca pilon esențial al existenței și menținerii caracterului democratic al unei societăți, există multiple reglementări ale acestui principiu, nu doar în plan intern, ci și în convenții internaționale, ratificate și de statul român. În acest sens, în cele de mai jos le evidențiem pe cele mai importante, în ordinea cronologică a adoptării acestora.

Astfel, primul act internațional care reglementează accesul la justiție este *Declarația Universală a Drepturilor Omului*,¹ care prevede: „Orice persoană are dreptul să se adreseze în mod efectiv instanțelor judiciare competente împotriva actelor care violează drepturile fundamentale care îi sunt recunoscute prin Constituție sau prin lege” (art. 8).

Ulterior, pornind de la principiile statuate în Declarația Universală, a fost adoptată *Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului*,² care prevede: „Orice persoană are dreptul la judecarea în mod echitabil, în mod public și într-un termen rezonabil a cauzei sale, de către o instanță independentă și imparțială, instituită de lege, care va hotărî fie asupra încălcării drepturilor și obligațiilor sale cu caracter civil, fie asupra temeiniciei oricărei acuzații în materie penală îndreptate împotriva sa. (...)” (art. 6).

¹ Adoptată prin Rezoluția nr. 217 A (III) din data de 10 decembrie 1948 a Adunării Generale a Organizației Națiunilor Unite, semnată de România la data de 14 decembrie 1955.

² În vigoare din data de 3 septembrie 1953, ratificată de România prin Legea nr. 30/1994 privind ratificarea Convenției pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale și a protocoalelor adiționale la această convenție (M.Of. nr. 135 din 31 mai 1994).

Deși Convenția Europeană nu prevede clar accesul la justiție, jurisprudența Curții Europene a relevat faptul că art. 6 trebuie interpretat în sensul că reglementează atât dreptul de a declanșa o procedură judiciară, cât și dreptul la un proces echitabil într-o procedură deja în curs de judecată,¹ dreptul de acces la un tribunal constituind un element inerent al tuturor garanțiilor procedurale prevăzute în Convenție. În lipsa accesului la justiție, în concepția Curții Europene, toate celelalte garanții procedurale sunt inutile, întrucât ele se greșesc pe liberul acces la o instanță.

De asemenea, art. 14 din *Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice*² prevede: „Toți oamenii sunt egali în fața tribunalelor și curților de justiție. Orice persoană are dreptul ca litigiul în care se află să fie examinat în mod echitabil și public de către un tribunal competent, independent și imparțial, stabilit prin lege, care să decidă fie asupra temeiniciei oricărei învinuiri penale îndreptate împotriva ei, fie asupra contestațiilor privind drepturile și obligațiile sale cu caracter civil.”

Ulterior, noțiunea de acces la justiție a fost preluată și recunoscută și în cuprinsul Titlului VI din Cartă, intitulat *Justiția*, art. 47 reglementând astfel: „(1) Orice persoană ale cărei drepturi și libertăți garantate de dreptul Uniunii sunt încălcate are dreptul la o cale de atac eficientă în fața unei instanțe judecătorești, în conformitate cu condițiile stabilite de prezentul articol. (2) Orice persoană are dreptul la un proces echitabil, public și într-un termen rezonabil, în fața unei instanțe judecătorești independente și imparțiale, constituită în prealabil prin lege. Orice persoană are posibilitatea de a fi consiliată, apărată și reprezentată. (3) Asistența juridică gratuită se acordă celor care nu dispun de resurse suficiente, în măsura în care aceasta este necesară pentru a-i asigura accesul efectiv la justiție”.

¹ CEDO, Hotărârea din 21 februarie 1975, *Cauza Golder c. Marii Britanii și Irlandei de Nord*.

² Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice din 16.12.1966, ratificat de România prin Decretul nr. 212 din 31 octombrie 1974 pentru ratificarea Pactului internațional cu privire la drepturile economice, sociale și culturale și Pactului internațional cu privire la drepturile civile și politice.

Cu privire la domeniul de aplicare al Cartei, prin raportare la celelalte acte internaționale care reglementează accesul la justiție, sunt relevante dispozițiile art. 52 din Cartă, din analiza cărora rezultă că exercitarea drepturilor reglementate de Cartă se face în condițiile și cu respectarea limitelor stabilite de tratate, dar și că înțelesul și întinderea drepturilor reglementate de Cartă sunt aceleași cu cele prevăzute de Convenția Europeană. Însă, acest aspect nu înseamnă că dreptul Uniunii Europene este împiedicat să confere o protecție mai largă.

Reglementarea și interpretarea, în plan european, a garanțiilor dreptului de acces la justiție consacrate de Cartă sunt realizate prin intermediul actelor adoptate de instituțiile europene, aplicate în mod direct în plan intern sau transpuse în legislația internă adoptată în baza acestora, dintre acestea enumerând, cu titlu exemplificativ, *Directiva 2003/8/CE* de îmbunătățire a accesului la justiție în litigiile transfrontaliere prin stabilirea unor norme minime comune privind asistența judiciară acordată în astfel de litigii, *Regulamentul (UE) 2020/1784* privind notificarea sau comunicarea în statele membre a actelor judiciare și extrajudiciare în materie civilă sau comercială, *Regulamentul nr. 2201/2003* al Consiliului din 27 noiembrie 2003 privind competența, recunoașterea și executarea hotărârilor judecătorești în materie matrimonială și în materia răspunderii părintești.

În contextul celor anterior menționate, se impune a preciza că *Directiva 2003/8/CE* reglementează accesul la justiție în litigiile transfrontaliere în materie civilă și comercială dintre cetățenii statelor membre ale Uniunii Europene.¹ În ceea ce privește litigiile transfrontaliere dintre cetățenii români și cei ai statelor terțe, accesul la justiție este garantat de *Acordul european privind transmiterea cererilor de asistență judiciară semnat la Strasbourg, la 27 ianuarie*

¹ În acest sens, în cuprinsul art. 1 alin. (1) al directivei se reține: „Scopul prezentei directive este de a îmbunătăți accesul la justiție în litigiile transfrontaliere prin stabilirea unor norme minime comune cu privire la asistența judiciară acordată în astfel de litigii”. Art. 2 alin. (1) prevede că: „În sensul prezentei directive prin litigiu transfrontalier se înțelege orice litigiu în care partea care solicită asistență judiciară în temeiul prezentei directive își are domiciliul sau reședința obișnuită într-un alt stat membru decât cel al instanței sau decât cel în care se execută hotărârea”.

1977 și Protocolul adițional la Acordul european privind transmiterea cererilor de asistență judiciară, semnat la Moscova, în 2001, dar și de Convenția privind facilitarea accesului internațional la justiție, încheiată la Haga la 25 octombrie 1980.

În planul legislației interne, accesul la justiție este consacrat la nivel constituțional, art. 21 statuând astfel:

„(1) Orice persoană se poate adresa justiției pentru apărarea drepturilor, a libertăților și a intereselor sale legitime.

(2) Nici o lege nu poate îngreuna exercitarea acestui drept.

(3) Părțile au dreptul la un proces echitabil și la soluționarea cauzelor într-un termen rezonabil.

(4) Jurisdicțiile speciale administrative sunt facultative și gratuite”.

Alin. (3) și (4) au fost introduse prin Legea nr. 429/2003 de revizuire a Constituției României¹ în scopul armonizării legislației interne cu normele europene și al întăririi garanțiilor liberului acces la justiție. În acest sens, au fost reglementate ca principii constituționale dreptul la un proces echitabil și termenul rezonabil de soluționare a cauzelor, noțiuni prevăzute de art. 6 alin. (1) din Convenție.²

Reglementarea constituțională este preluată și dezvoltată și la nivel infraconstituțional, în Capitolul II (art. 8-11) din Titlul I din Legea nr. 304/2022 privind organizarea judiciară,³ în care se reține:

„(1) Orice persoană se poate adresa justiției pentru apărarea drepturilor, a libertăților și a intereselor sale legitime în exercitarea dreptului său la un proces echitabil. (2) Accesul la justiție nu poate fi îngreunat” (art. 6).

În scopul armonizării legislației interne cu normele europene și cu jurisprudența CEDO, al accelerării procedurilor judiciare și al îmbunătățirii calității actului de justiție, precum și pentru sporirea garanțiilor drepturilor și libertăților fundamentale,⁴ au fost reglementate în mod expres în codurile de procedură dreptul de acces la

¹ (M.Of. nr. 758 din 29 octombrie 2003)

² DCC nr. 148 din 16 aprilie 2003 (M.Of. nr. 317 din 12 mai 2003).

³ (M.Of. 1104 din 16 noiembrie 2022).

⁴ A se vedea, în acest sens, expunerea de motive la Legea privind Codul de procedură penală (<https://www.cdep.ro/proiecte/2009/400/10/2/em412.pdf>), precum și expunerea de motive la Legea privind Codul de procedură civilă (<https://www.cdep.ro/proiecte/2009/400/10/3/em413.pdf>)

justiție și garanțiile procesului echitabil (de exemplu, art. 6 C.proc.civ., art. 8 C.proc.pen.).

De asemenea, în legislația internă, regăsim dispoziții normative cu caracter special care garantează, în diverse domenii, dreptul oricărei persoane de a sesiza instanța de judecată.

Este cazul, de pildă, al *Legii contenciosului administrativ nr. 554/2004*,¹ care, în cuprinsul art. 14 raportat la art. 7 instituie dreptul oricărei persoane care se consideră lezată printr-un act administrativ unilateral, de a sesiza instanța de contencios administrativ pentru a solicita revocarea actului contestat și repararea eventualelor prejudicii. În același sens este și *Codul Muncii*,² care instituie dreptul oricărui salariat concediat de a sesiza instanța competentă cu solicitarea de anulare a deciziei de concediere și de repunere a părților în situația anterioară. Un alt exemplu îl constituie dreptul persoanei de a solicita anularea titlului de creanță ori a oricărui alt act administrativ fiscal, pretins nelegal.³

Toate aceste exemple sunt doar câteva aplicații particulare ale accesului la justiție, în materia dreptului administrativ, a dreptului muncii și a dreptului fiscal, menite să confirme recunoașterea și garantarea accesului la justiție în orice domeniu.

Din analiza dispozițiilor legale mai sus citate, dar și din doctrină și din jurisprudența aferente, s-au conturat mai multe expresii desemnând dreptul de acces la justiție, expresii pe care le vom utiliza în prezenta lucrare, pentru facilitarea limbajului juridic – „dreptul de acces la tribunale”, „dreptul la tribunal”, „dreptul de acces la o instanță de judecată”, „dreptul de a accede la justiție” sau, pur și simplu, „accesul la justiție”.

¹ Legea contenciosului administrativ nr. 554/2004 (M.Of. 1154 din 7 decembrie 2004)

² Legea nr. 53/2003, republicată (M.Of. nr. 345 din 18 mai 2011).

³ Art. 260 C.proc.fisc.

Secțiunea a 2-a. Natura juridică a accesului la justiție

Nici Declarația Universală și nici CEDO nu prevăd în mod expres accesul la justiție, primul act internațional în care regăsim o astfel de reglementare fiind Carta. Astfel, în cuprinsul art. 47, observăm pentru prima dată consacrat expres dreptul la un recurs efectiv.

În acest context, în lipsa unei reglementări exprese și a unor clarificări legislative privind natura juridică a accesului la justiție, a revenit rolul doctrinei să facă interpretări și clasificări în acest sens, cele mai frecvente fiind dezbaterile privind încadrarea accesului la justiție în drept sau libertate publică și în simplu drept sau principiu de drept.

§1. Accesul la justiție – drept sau libertate publică?

Aplicând metode de interpretare variate, de la interpretarea logică, la cea istorică sau chiar sistematică, doctrina juridică a exprimat opinii diferite cu privire la natura juridică a accesului la justiție, fiind calificat ca drept sau libertate publică.

Pe de o parte, s-a considerat că accesul la justiție este un *drept public*, dat fiind că este de natură a crea titularului dreptul de a solicita protecția statului prin intermediul instanțelor de judecată competente.¹

Pornind de la definiția lui Georg Jellinek, conform căreia drepturile subiective sunt puteri de voință create exclusiv de stat, s-a susținut că accesul la justiție apare ca fiind un *drept subiectiv public*, „o dată ce el se analizează ca o putere de voință, recunoscută de lege oricăror persoane, prin manifestarea căreia acestea sunt puse în situația de a obliga instanțele judecătorești competente să soluționeze în fond litigiile cu care au fost sesizate”.²

În acest context, în conținutul noțiunii de acces la justiție intră atât dreptul de a sesiza o instanță de judecată, cât și obligația acesteia

¹ H.D. Echandia, apud I. Leș, Principii și instituții de drept procesual civil, Ed. Lumina Lex, București, 1998, p. 227 și 262.

² T. Drăganu, Liberul acces la justiție, Ed. Lumina Lex, București, 2003, p. 15.

de a se pronunța, în măsura competențelor, cu privire la pretențiile formulate.

Pornind de la distincția clasică între dreptul public și dreptul privat,¹ conform căreia drepturile subiective publice sunt cele care se nasc și produc efecte juridice pe baza unor norme de drept public, accesul la justiție a fost încadrat în categoria drepturilor subiective publice, dat fiind faptul că acesta este consacrat legislativ fie în constituții, fie în pacte și convenții internaționale.²

Pe de altă parte, sunt autori care apreciază că accesul la justiție este o *libertate publică*.³

Cu privire la noțiunea de libertăți publice, s-a conturat un înțeles restrâns – care se referă la drepturile individuale pe care titularul nu le poate exercita de unul singur, ci numai în concurs cu alți cetățeni, care își exercită astfel propriul drept fundamental⁴ și un înțeles *lato-sensu* – „situațiile juridice legale și reglementate în care individul își vede recunoscut dreptul de a acționa fără constrângere în cadrul limitelor fixate de dreptul pozitiv în vigoare și eventual determinate, sub controlul judecătorului, de autoritatea polițienească însărcinată să mențină ordinea publică”.⁵ Or, dacă avem în vedere noțiunea de libertăți publice *lato-sensu*, atunci și accesul la justiție este o libertate publică.

În doctrină⁶ s-a considerat că nu este suficient a considera că accesul la justiție este un drept subiectiv public, pentru că s-ar putea înțelege greșit că sursa acestuia este o lege ordinară. Însă, situația este alta când se afirmă că accesul la justiție este o libertate publică, dat fiind că libertățile publice sunt garantate constituțional, chiar internațional.

¹ N. Popa, M.-C. Eremia, S. Cristea, Teoria generală a dreptului, ed. a 2-a, Ed. All Beck, București, 2005, p. 70.

² T. Drăganu, Liberul acces..., p. 15.

³ E. Glasson, A. Tissier, apud T. Drăganu, op. cit., p. 7.

⁴ T. Drăganu, Drept constituțional și instituții politice. Tratat elementar, Ed. Lumina Lex, București, 1998, vol. I, p. 155-156.

⁵ C.A. Colliard, Libertes publiques, ed. V, Paris, 1975, p. 25, citat în T. Drăganu, op. cit., p. 16.

⁶ T. Drăganu, Liberul acces..., p. 16-17.

Accesul la justiție a fost calificat și ca *libertate individuală*.¹ Această natură juridică a fost atribuită pentru că, pe de o parte, în exercitarea dreptului de acces la justiție nu sunt implicate mai multe persoane, iar pe de altă parte, întrucât orice persoană are facultatea de a promova o acțiune în justiție, nu și obligația, accesul la justiție nu poate fi calificat decât ca o libertate. S-a considerat că afirmația este valabilă inclusiv în materie penală, cât timp Curtea Europeană a afirmat în repetate rânduri că o persoană acuzată penal poate renunța valabil la dreptul său de a fi condamnat doar de către o instanță de judecată. Astfel, CEDO admite posibilitatea renunțării la accesul la justiție, prin posibilitatea recurgerii la arbitraj și, respectiv, la plata de către inculpat a unei amenzi cu scopul de a evita procesul penal.

Cu toate acestea, contrar opiniilor exprimate în doctrină, față de semnificația noțiunilor de drept și libertate, astfel cum acestea rezultă din interpretarea Constituției, considerăm că distincția între accesul la justiție ca drept sau libertate publică este mai mult o discuție teoretică, nesusceptibilă de a produce consecințe juridice diferite. Astfel, deși Constituția României folosește atât termenul de drept, cât și pe cel de libertate, aceste distincții au mai degrabă explicații istorice și lingvistice, de expresivitate juridică, întrucât, în realitate, suntem în prezența unei singure noțiuni juridice, aceea de principiu de drept, recunoscut și garantat la nivel constituțional și în convenții internaționale.

§2. Accesul la justiție – un simplu drept sau principiu de drept?

În doctrină au existat discuții și cu privire la calificarea accesului la justiție ca un simplu drept, dreptul fundamental ori principiu de drept.

¹ R. Chiriță, Paradigmele accesului la justiție. Cât de liber e accesul liber la justiție, 8 decembrie 2016 (<https://www.unbr.ro/publicam-articolul-intitulat-paradigmele-accesului-la-justitie-cat-de-liber-e-accesul-liber-la-justitie-reprodus-cu-acordul-autorului-lect-univ-dr-radu-chirita-facultatea-de-d/>)

Astfel, pe o parte, accesul la justiție a fost calificat ca un *drept fundamental*, chiar dacă nu este reglementat în cuprinsul capitolului II din titlul II din Constituție, privitor la „drepturile și libertățile fundamentale”, ci în capitolul I al aceluiași titlu, ca un principiu comun pentru toate drepturile și libertățile fundamentale. În acest sens, s-a susținut că, potrivit Constituției, accesul la justiție este posibilitatea asigurată persoanelor de a sesiza instanțele de judecată, corelativ cu obligația acestor instanțe de a desfășura activitatea judiciară prevăzută de lege.¹ Astfel, accesul la justiție este un drept. De altfel, și legiuitorul constituant se referă în cuprinsul alin. (2) al art. 21 din Constituția României la „drept”, iar nu la principiu.

Această opinie a fost împărtășită în doctrina juridică internă și internațională de mai mulți autori, care au opinat în sensul calificării accesului la justiție ca un drept fundamental, iar nu ca principiu de drept.²

Doctrina franceză a calificat accesul la justiție ca o monedă cu două fețe, respectiv un scut pentru apărarea tuturor drepturilor fundamentale ale omului, având astfel rol defensiv, dar și ca un mijloc de atac, împotriva încălcării celorlalte drepturi ale omului, dobândind astfel rol ofensiv.³

În alt context, a fost exprimată opinia⁴ în sensul că accesul la justiție este un simplu drept, mai exact un aspect al *dreptului general de petiționare*, reglementat expres în Constituție, în cuprinsul art. 51 din Capitolul II, Titlul II, în categoria drepturilor și libertăților fundamentale, fiind dezvoltat în cuprinsul O.G. nr. 27/2002 privind reglementarea activității de soluționare a petițiilor.⁵

¹ T. Drăganu, Liberul acces..., p. 17.

² I. Deleanu, Instituții și proceduri constituționale – în dreptul comparat și în dreptul intern, Ed. Servo- Sat, Arad, 2003, p. 473-474; D. Cosma, Hotărârea Curții Constituționale nr. 1/1996, accesul la justiție și exigențele art. 6 CEDO, în RRDO, 1996, nr. 13, p. 16.

³ J. Andriantsimbazovina, L'accès à la justice au sein des droits de l'Homme, (<https://books.openedition.org/putc/1010>).

⁴ I. Leș, Principii și instituții de drept procesual civil, Ed. Lumina Lex, București, 1998, p. 231.

⁵ O.G. nr. 27/2002 privind reglementarea activității de soluționare a petițiilor (M.Of. nr. 84 din 1 februarie 2002).

Apreciam, însă, că această din urmă opinie nu poate fi susținută cel puțin din următoarele considerente. Astfel, în ceea ce privește subiecții raporturilor juridice născute prin exercitarea celor două drepturi, accesul la justiție este recunoscut doar persoanelor fizice și juridice, care întrunesc anumite condiții prevăzute de legislație referitoare la capacitate procesuală și doar pentru sesizarea instanțelor de judecată, în comparație cu orice cetățean, care își poate valorifica dreptul de petiționare în raporturile cu orice autoritate publică. De asemenea, accesul la justiție permite doar protecția unor drepturi sau interese subiective, de regulă, născute și actuale, ori prin exercitarea dreptului de petiționare, pot fi invocate și drepturi și interese publice născute sau eventuale.

De altfel, diferențierea accesului la justiție de dreptul de petiționare a fost foarte clar subliniată și în jurisprudența constituțională, în care se reține că dreptul de petiționare se concretizează în solicitări și reclamații pentru rezolvarea unor aspecte de ordin personal care nu presupun calea justiției,¹ precum și că accesul la justiție se exercită într-o procedură jurisdicțională, iar dreptul de petiționare într-o procedură administrativă, scutită de taxă de timbru și, de regulă, necontencioasă.²

În alt context, accesul la justiție a fost calificat ca un *principiu general al drepturilor fundamentale*,³ aplicat și respectat indiferent de titularul care a solicitat protecție și care asigură efectivitatea și exercițiul oricărui drept ori interes legitim, indiferent de izvorul legislativ. Au fost exprimate opinii⁴ în sensul că accesul la justiție este un principiu constituțional, cu conținut complex și astfel reglementat în cuprinsul art. 21 din Constituție încât nu admite nicio excepție.

De altfel, și exponentul tezei conform căreia accesul la justiție este un aspect al dreptului la petiționare, a revenit ulterior asupra

¹ DCC nr. 66 din 24 februarie 2022 (M.Of. nr. 527 din 27 mai 2022); DCC nr. 453 din 20 septembrie 2005, (M.Of. nr. 943 din 21 octombrie 2005); DCC nr. 39 din 7 iulie 1993, (M.Of. nr.179 din 27 iulie 1993).

² DCC nr. 18 din 29 ianuarie 1997 (M.Of. nr. 148 din 10 iulie 1997).

³ I. Muraru, E.S. Tănăsescu, *Drept constituțional și instituții politice*, vol. I, ed. a 12-a, Ed. All Beck, București, 2005, p. 159.

⁴ I. Muraru, M. Constantinescu, *Studii constituționale*, vol. I, Ed. Actami, 1995, București, p. 184-186.

acestui punct de vedere, susținând că accesul la justiție este un principiu fundamental al organizării oricărui sistem judiciar democratic, cu semnificații importante și pentru dreptul procesual, dar și pentru dreptul constituțional.¹

Analizând arhitectural Constituția României, observăm că accesul la justiție nu este reglementat expres în capitolul dedicat principiilor de drept. Cu toate acestea, calificarea drept principiu rezultă, implicit, din modul în care este structurat Titlul II din Constituția României – Drepturile, libertățile și îndatoririle fundamentale. Astfel, art. 21 nu este situat în Capitolul II din Titlul II – „Drepturile și libertățile fundamentale”, ci în Capitolul I, purtând denumirea marginală „Dispoziții comune”, care instituie norme comune tuturor drepturilor și libertăților reglementate în Capitolul II. Acest mod de reglementare confirmă faptul că accesul la justiție a fost legiferat ca principiu fundamental pentru exercitarea tuturor celorlalte drepturi și libertăți fundamentale, alături de egalitate și universalitate.² Această interpretare este firească, dat fiind că efectivitatea drepturilor și libertăților recunoscute unei persoane este condiționată de posibilitatea acesteia de a avea acces la justiție.

De altfel, concluzia este aceeași și dacă avem în vedere conținutul noțiunii de principiu de drept, așa cum a fost definită de doctrină.³ Astfel, principiile de drept sunt ideile care guvernează toate normele juridice, având rol constructiv, manifestat în contextul creării dreptului, dar și un rol valorizator, în sensul că reflectă cerințele obiective și nevoile societății, relevante pentru realizarea dreptului. Principiile fundamentale de drept exprimă cele mai importante idei de conținut ale dreptului, având rolul de a pune de acord sistemul juridic cu schimbările sociale și de a exprima temeiurile existenței, evoluției și transformării dreptului.

Or, în contextul exprimării conținutului noțiunii de principiu fundamental de drept, accesul la justiție nu poate fi definit decât ca

¹ I. Leș, *Organizarea sistemului judiciar românesc. Noile reglementări*, Ed. All Beck, București, 2004, p. 57-61.

² Șt. Deaconu, *Drept constituțional*, Ed. C.H. Beck, București, 2011, p. 207, 224.

³ N. Popa, M.-C. Eremia, S. Cristea, *Teoria generală a dreptului*, ed. a 2-a, Ed. All Beck, București, 2005, p. 99 și urm.